С. Я. Цимбалюк
Український фінансово-економічний інститут
Ірпінь

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У КИЇВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Ситуаційний аналіз стану хімічної промисловості Київського регіону дає змогу охарактеризувати цей стан у цілому як кризовий. Така оцінка випливає насамперед з аналізу наявних тенденцій як у хімічній промисловості в цілому, так і в окремих її секторах, й у товаровиробників зокрема. Ці тенденції сформовані під впливом різних факторів внутрішнього та зовнішнього характеру, які нагромадились і проявились у товаровиробників різного рівня. Деякі з цих факторів суттєво вплинули на становлення, розвиток та поглиблення деяких тенденцій.

Так, якщо порівняти обсяг виробництва хімічної продукції Київської області за 1990–1995 рр., можна побачити деякі зміни. Наприклад, у Київському виробничому об'єднанні «Хімволокно» 1995 р. порівняно з 1990 р. обсяг виробництва спав на 77,4%, у Броварах на заводі пластмас обсяг виробництва пластичних мас і синтетичних смол знизився на 83%, а виробів з пластичних мас у 1995 р. порівняно з 1994 р. – на 37%. Обсяг виробництва синтетичних мийних засобів на СК Джонсон зменшився на 26%, обсяг виробництва шин на заводі «Білоцерківщина» у 1992–1995 роках падає на 42%.

Загалом сучасні тенденції розвитку хімічної промисловості Київської області можна умовно поділити на негативні та позитивні, залежно від того, поглиблюють вони чи стримують розвиток кризової ситуації в Україні в цілому. Оскільки хімічна промисловість Київського регіону перебуває в затяжній кризі, очевидно, що за інтенсивністю і кількістю негативні тенденції в реаліях теперішнього стану поки що переважають. Серед таких тенденцій виділяються спад виробництва та незадовільне використання потужностей. Факторами, які спричинили формування цієї тенденції, є і падіння платоспроможного попиту на хімічну продукцію як усередині самого хімічного комплексу, так і на товари споживчого призначення серед населення регіону; зменшення обсягів виробництва в галузях – споживачах хімічної продукції – агропромисловому комплексі, машинобудуванні, легкій та оборонній промисловості; розрив міжгалузевих та внутрішньогалузевих коопераційних виробничо-технологічних зв'язків, недостатність енергоресурсів, відсутність достатньої мінеральної сировинної бази та імпортозалежність у ряді позицій базових хімічних напівпродуктів, мінеральної сировини; порушення в системі кредитно-грошового обігу через високу інфляцію, кризу неплатежів підприємств та високих ставок банкі-

вських відсотків за наданими кредитами; відсталість у ряді діючих технологій та апаратурному оснащенні процесів, тривале зношування основних фондів (60–80%).

Основними причинами погіршення фінансового стану галузі та підприємств є: взаємні неплатежі підприємств за відвантажену продукцію; неплатежі в бюджет та за енергоспоживання, зниження індексу продуктивності праці; недостатність обігових коштів.

Зниження інвестиційної активності (в усіх джерелах фінансування) має ключове значення для виходу галузі з кризи, стабілізації й переходу до стійкого розвитку. До основних причин можна віднести: обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів, відсутність достатніх інституційних перетворень для інновацій на мікро- та макрорівні; недостатність внутрішніх інвестицій через нестабільність законодавства та системи оподаткування, відсутність права власності на землю під вкладення іноземних інвестицій, складність та нестандартність порядку реєстрації інвестицій, процедури ліцензування, квотування, експорту-імпорту, недостатність гарантій захисту інвестицій, відсутність надійного механізму захисту внутрішнього виробника.

Зниження рівня товарної та цінової конкурентоспроможності за багатьма видами хімічної продукції.

Причини: перехід на світові ціни енерго- та сировинних ресурсів; висока енерго- та матеріаломісткість діючих хімічних виробництв, недостатність заходів щодо ресурсозбереження, утилізації промислових та побутових відходів; технологічна та апаратурна відсталість багатьох діючих виробництв, їх низька наукоємність, перебування на балансі підприємств соціальної інфраструктури.

Низькі темпи реструктуризації галузі зумовлені несприятливим макро- та мікроекономічним фоном; недостатністю наявних фінансових ресурсів для внутрішньогалузевої структурної перебудови, розробки та впровадження наукоємних безвідходних технологій; невідрегульованість внутрішнього товарного ринку за багатьма позиціями потоку та споживання хімічної продукції.

Разом з тим, ситуаційний аналіз стану хімічної промисловості Київського регіону дав змогу простежити ряд позитивних тенденцій чи передумов до них, прояв яких вже відчутний у нинішньому стані галузі. Деякі з цих тенденцій та фактори, які зумовили їх формування, заслуговують на увагу, а саме:

Поступове «заморожування» спаду виробництва. Фактори: наявність передумов формування на значній частині підприємств галузі сучасних, адаптованих до ринкових відносин моделей фінансово-економічної поведінки; компенсація обмежень у попиті на внутрішньому ринку за багатьма видами хімічної продукції, що виробляється завдяки розши-

ренню експортних поставок; поява в різних секторах хімічної промисловості поряд із зонами кризи зон обнадійливого зростання обсягів виробництва.

Поступове вирівнювання експортно-імпортного балансу в хімічній промисловості.

Фактори: організація виробництва імпортозамінної продукції на основі реконструкції, модернізації, будівництва та введення в експлуатацію нових технологічних процесів; збільшення експортних поставок галузі в результаті зміцнення та розширення сировинної бази галузі; використання сприятливої зовнішньої кон'юнктури; деяке зменшення енергоспоживання в ряді основних енергоспоживних виробництв як наслідок використання заходів щодо ресурсозбереження.

Збалансований і ефективний розвиток хімічної промисловості Київського регіону тісно пов'язаний з вирішенням комплексу екологічних проблем, які, з одного боку, не дають ефективно розвиватися виробничому процесові, а з іншого – їх вирішення є умовою підвищення екологічної стабільності. В 1996 році Київська область була на 10-му місці в Україні за викидами шкідливих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, що становило в цілому 77,6 тис. тонн, тільки в Києві викиди становили 61,2 тис. тонн. На хімічну промисловість припадає близько 10% викидів різних сполук в атмосферу.

Економічна відповідальність підприємств за забруднення довкілля 1995 року була майже символічною у зв'язку з відсутністю інфляційного коефіцієнта та затримкою нових нормативів плати.

Низька ефективність трансформаційних процесів у хімічному і нафтохімічному секторі стримує загальне економічне зростання Київського регіону. Тому подальше поглиблення трансформаційних процесів у хімічному і нафтохімічному секторі та забезпечення суттєвого підвищення його ефективності повинно здійснюватися на основі формування різноманітних форм власності й господарювання, створення і впровадження розвинутого механізму управління, забезпечення високої мотивації трудової діяльності, ефективної організації виробництва, впровадження у виробництво найновіших досягнень науки, техніки, технологій і передового досвіду господарювання.